

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation
Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

Till: Region Sörmland,
kultur.utbildning@regionsormland.se
Diarienum: KN-KUS25-0044-9
Datum: 2026-03-13

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Konstnärernas Riksorganisations yttrande över remissversionen av Kulturplan Sörmland 2027-2030

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

Professionell bild- och formkonst i kultursamverkansmodellen

Regionernas fördelning av statsbidraget för regional kultur ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”Professionell bild- och formverksamhet” som kom med som ett eget område i modellen 2018.

Kulturrådets rapport *På flera ben*, som är en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen från 2025, visar att 2,5 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till verksamheter inom Kulturrådets kategori professionell bild- och formkonst samt vissa konsthallar. Även om siffran inte inkluderar bild- och form inom läns museernas verksamheter eller verksamheter som kategoriseras som konst- och kulturområdesövergripande så är det tydligt att medlen till de olika konstområdena måste fördelas jämnare.¹

Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

Det är utmärkt att regionen beskriver tydligt vilka strategiska förflyttningar man vill göra under den kommande kulturplaneprodukten (s. 8–9), med ett tydligt fokus på att designa lösningar för de utmaningar som regionen står inför. Det är en nivå av konkretion som vi ofta efterfrågar men sällan ser när det gäller regionala kulturplaner. Vi uppskattar den rättframma och insiktsfulla analysen av utmaningarna i Region Sörmland när det gäller bristen på resurser och den bristande infrastrukturen (s. 10–14) och att man uttrycker behovet av en systemsyn för att lösa utmaningarna.

För bild- och formkonstnärerna, i Sörmland såväl som i resten av landet, finns särskilda utmaningar, inte minst deras låga inkomster. Konstnärernas Riksorganisations rapport *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* visar att medianen av bild- och formkonstnärernas sammanräknade förvärvsinkomst är 15 036 kr i månaden. Det är mindre än hälften av medianlönen i

¹ Kulturrådet, *På flera ben – en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen*, 2025.

Sverige som år 2023 var 36 500 kr i månaden. De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp.²

MU-avtalet

För bild- och formkonstnärer är det så kallade MU-avtalet (avtal för medverkans- och utställningsersättning) särskilt viktigt. MU-avtalet reglerar ersättningar till konstnärer vid utställningsuppdrag. Det har slutits mellan Konstnärernas Riksorganisation och andra bildskaparorganisationer och svenska staten. Avtalet är bindande för statliga arrangörer men den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis också för andra arrangörer än statliga.

Tyvärr får konstnärer som ställer ut i kommunal eller regional regi alltför ofta oskäliga ersättningar eller inga ersättningar alls för utfört arbete och omkostnader. Vi vill att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man skall sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agerar förebildligt när det gäller arvodering. Det innebär att regionen också måste budgetera så att avtalet kan följas.

Ett sätt att säkerställa att konstnärer får skäligt betalt är att göra som Göteborgs stad, som har antagit en riktlinje för arvodering när konstnärer anlitas av kommunen i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen – med ambitionen att alltid arvoda konstnärer fullt ut för det arbete de lägger ned vid utställningar i stadens regi.³

En rad regioner agerar nu för att se till att MU-avtalet blir branschpraxis på regional nivå. Det gäller inte minst Västra Götalandsregionen som i rambudgeten anslagit 5 miljoner kronor som är öronmärkta för att finansiera MU-avtalet hos utställningsarrangörer i Västra Götaland med regionalt uppdrag.⁴ Region Kalmar och Region Jönköpings län är andra regioner som på olika sätt bidrar till att finansiera ersättningar hos arrangörer enligt MU-avtal. Även Region Sörmland bör införa liknande stödordningar och/eller verksamhetsstöd.

I den nuvarande kulturplanen för 2023–2026 står det på sidan 28 att ”MU-avtalet (medverkans- och utställningsersättning) följs inom verksamheten, som också ska verka för att tillämpning sker av länets andra arrangörer”. Det är anmärkningsvärt att man strukit denna formulering i den föreliggande remissutgåvan.

Vi föreslår att Region Sörmland:

- gör en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet av utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen

² Konstnärernas Riksorganisation, *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter*, 2025 <<https://kro.se/rapporter/utsikt-fran-ateljeerna-2024/>>.

³ Göteborgs stad, *Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter*, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18; Konstnärernas Riksorganisation, *Riktlinjer och nyckeltal*, <<https://kro.se/rapporter/riktlinjer-och-nyckeltal-mu-avtalet/>>.

⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *5 miljoner mer till MU i Västra Götaland!*, 2024-05-31, <<https://kro.se/nyheter/5-miljoner-mer-till-mu-i-vastra-gotaland/>>.

- skriver in i kulturplanen att regionen skall agera förebildligt när det kommer till arvodering och ersättningar till konstnärer som man anlitar och till verksamheter som man stöttar med till exempel verksamhetsbidrag, och att man skall tillämpa de avtal och arvodesrekommendationer som är praxis i branschen – som till exempel MU-avtalet
- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och utövare i regionens verksamheter med ett nyckeltal som visar hur mycket i budgeten som behöver skjutas till för att säkerställer skäliga ersättningar till konstnärer vid olika typer av uppdrag.

Offentlig konst, enprocentsregeln och gestaltad livsmiljö

Den offentliga konsten är ett av de mer tillgängliga konstnärliga uttryck vi har och är ett mycket uppskattat inslag i invånarnas gemensamma miljöer. Vi tycker därför att det är anmärkningsvärt att det viktiga arbete som görs av regionen när det gäller offentlig konst och gestaltad livsmiljö helt utelämnas ur kulturplanen.

Ett sätt att säkerställa att medborgarna får mer konst i sina miljöer när det byggs mycket är att tillämpa den så kallade enprocentsregeln, där en fast andel, vanligen en procent, av investeringsbudgeten i byggprojekt går till konstnärliga gestaltningar. Principen tillämpas idag av omkring hälften av alla kommuner och regioner. På regionens hemsida står att man inom projektet ”Framtidens sjukhus” avsätter 0,5 procent till konstnärlig gestaltning, men i övrigt verkar det inte finnas några beslut om att tillämpa enprocentsregeln.

Vi föreslår att Region Sörmland:

- tar fram en detaljerad konstpolicy med anvisningar för upphandling, genomförande och handhavande av den offentliga konsten samt hur den ska finansieras
- beslutar om att minst en procent av investeringsbudgeten vid ny-, till- och ombyggnationer avsätts för konstnärliga gestaltningar
- avsätter en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i de delar av länet där det inte byggs lika mycket
- kräver att enprocentsregeln tillämpas även av privata byggherrar och fastighetsbolag vid markanvisningar och exploateringsavtal
- tillämpar Konstnärernas Riksorganisations rekommendationer vid gestaltningsuppdrag.⁵

⁵ Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltningar 2022*, <<https://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>>, 2022.

Professionell bild- och formverksamhet

I avsnittet om professionell bild- och formverksamhet (s. 27–28) så saknar vi en övergripande beskrivning bild- och formområdet i Sörmland. Istället ligger fokus på tre insatser som vi antar är prioriterade. De två första handlar om att tillgängliggöra utställningsverksamhet för fler invånare i Sörmland, och att öka intresset och tillgängligheten för konstområdet genom specifika satsningar av med och för barn och unga. Den tredje handlar om att främja kvalitet, yrkesutövande och utveckling genom riktade satsningar till professionella konstnärer. De tre punkterna innehåller problembeskrivningar men det framgår inte vilka satsningar man avser att genomföra.

Det är bra att Region Sörmland vill fokusera på tillgängliggörande av bild- och formkonst, men om det inte finns möjligheter för det professionella konstlivet att verka så riskerar satsningar på tillgängliggörande att bli slag i luften.

För bild- och formkonstnärer är det mycket viktigt att det finns gallerier, konsthallar och andra utställningsrum som visar samtidskonst. Det är också ett sätt att säkerställa att invånarna får god tillgång till bild och formkonst av hög kvalitet.

I Sörmland är det Sörmlands museum i Nyköping som ansvarar för bild och form inom kultursamverkansmodellen, men man gör bara ett fåtal utställningar med samtida bild- och formkonst per år. Det är inte på långa vägar tillräckligt för att satsningarna på att tillgängliggöra konst för en bredare publik ska kunna förverkligas eller för att Sörmland på sikt ska kunna ha en livaktig konstscen. Vårt förslag är att regionen satsar på att skapa en konsthall för samtidskonst, antingen med regionen som huvudman eller i samarbete med en eller flera kommuner eller andra aktörer.

Vi uppmanar också Sörmland att undersöka möjligheten att skapa ett resurscentrum för professionell bild- och formkonst. Sådana resurscenter med regioner som huvudman som har etablerats runtom i landet – bland annat i Blekinge, Västmanland, Norrbotten, Halland och på Gotland – har visat sig kunna fungera som nyckelaktörer för att stärka det regionala konstlivet.

Konstnärer i länet behöver ökad tillgång till ändamålsenliga lokaler att verka och visa sin konst i. Med sina låga inkomster har konstnärer ofta svårt att hitta produktionslokaler till rätt hyresnivå. Flera kommuner i Sverige har därför infört ateljéstöd till individuella konstnärer eller subventionerat hyror till ateljéföreningar.

Vi föreslår att Region Sörmland:

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar på ateljéer, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet och tar fram en strategi för att möta behovet
- inför ett ateljéstöd till individuella konstnärer och ateljéföreningar som kan komplettera eventuella kommunala stödordningar
- säkerställer att konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen

- tar fram en strategi och handlingsplan för att öka antalet utställningsplatser i länet och förbättra möjligheterna för länets konstnärer att ställa ut
- satsar på att skapa en konsthall för samtidskonst, antingen med regionen som huvudman eller i samarbete med en eller flera kommuner eller andra aktörer
- satsar på att skapa ett resurscentrum för professionell bild- och formkonst.

Sara Edström

Riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Åsa Lockner

Talesperson för Konstnärernas Riksorganisation i Sörmlands län

Konstnärernas Riksorganisation

Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se

Web: www.kro.se

Telefon, växel: 08-54 54 20 80

Kontaktperson:

Jon Brunberg

Telefon: 070-275 59 29

E-post: jon.brunberg@kro.se